

De GVO-opleiding aan de Landbouwhogeschool

K.J. Blokker* en A.W. van den Ban**

SAMENVATTING

Een belangrijk deel van de GVO-ers, die de laatste jaren zijn aangesteld, is afgestudeerd aan de Landbouwhogeschool (LH). Deze Hogeschool heeft zich zodanig ontwikkeld dat nu veel vakgroepen inhoudelijk bijdragen aan het GVO-onderwijs en onderzoek. De GVO-ers zijn vooral afkomstig uit de studierichtingen Huishoudwetenschappen, Voeding en Sociologie. Besproken wordt welke mogelijkheden er binnen deze richtingen bestaan voor studenten die hun studie op de GVO willen toespitsen. De basisfilosofie hierbij is dat de GVO-ers zowel een sociaal-wetenschappelijke als een medisch-biologische opleiding nodig hebben. We onderscheiden 5 typen GVO-ers. Voor elke specialisatie wordt een bepaald vakkenpakket geadviseerd. Op het onderwijs in de voorlichtingskunde wordt hierbij dieper ingegaan. Ook het GVO-onderzoek dat de laatste jaren is uitgevoerd, vooral in de vorm van scripties, krijgt de aandacht.

INLEIDING

Veel mensen zijn verbaasd wanneer ze voor het eerst horen dat er aan de LH een GVO-opleiding bestaat. Blijkbaar worden hier niet alleen "groene" vakken gedoceerd. Dat klopt. Wie zich verdiept in de geschiedenis van de LH zal begrijpen dat dit een gevolg is van de ontwikkeling van deze Hogeschool. Men kan de Landbouwwetenschap beschouwen als de toepassing van andere wetenschappen voor het oplossen van landbouwkundige problemen. Die wetenschappen zijn aanvankelijk alleen gebruikt voor het oplossen van landbouwkundige vraagstukken, maar het zal duidelijk zijn dat ze ook ingeschakeld kunnen worden voor de oplossing van andere problemen. Zo is aan de Landbouwhogeschool in 1954 de studierichting Huishoudwetenschappen ontstaan als eerste "niet-groene" richting. Immers wetenschappen als Sociologie, Economie, Natuurkunde, Scheikunde, (micro-) Biologie e.d. leveren relevante kennis voor bovengenoemde studierichting. Later zijn daar andere richtingen bijgekomen, zoals Voeding en Milieuhygiëne

* Wetenschappelijk medewerker, Vakgroep Voorlichtingskunde, Landbouwhogeschool.

** Hoogleraar, Vakgroep Voorlichtingskunde, Landbouwhogeschool.

andere richtingen bijgekomen, zoals Voeding en Milieuhygiëne. Doordat reeds jaren voor de GVO relevante wetenschappen aan de LH gedoceerd worden, is specialisatie in deze richting ook mogelijk geworden. Zo treffen we de volgende vakgroepen aan: Gezondheidsleer, Voorlichtingskunde (waarbinnen de GVO een belangrijke toepassingsgebied is), Voeding, Huishoudkunde, Sociologie, Psychologie, Pedagogiek, Bedrijfskunde, Marktkunde, Milieuhygiëne, Toxicologie, Fysiologie e.d. De LH heeft door bovengenoemde combinatie van vakgroepen een soort "task-force" in huis die in de richting gaat van een gezondheidkundige subfaculteit, c.q. een "School of Public Health". Het is dan ook niet verwonderlijk dat de laatste jaren ca. 5% van de afgestudeerden aan de LH een baan krijgt binnen de GVO (15 à 20 per jaar). Zo op het eerste oog lijkt dit een comfortabele positie; we kunnen wel op onze lauweren gaan rusten. Niets is echter minder waar. De ontwikkelingen binnen het arbeidsveld (er valt bijvoorbeeld een toenemende vraag naar GVO'ers te bespeuren), binnen de opleidingsmogelijkheden voor GVO'ers (denk bijvoorbeeld aan de ontwikkelingen in Maastricht), maar bovenal de ontwikkeling binnen de GVO als wetenschap, dwingen tot voortdurende bezinning en actie. Dit zijn een aantal overwegingen die tot de instelling van een commissie hebben geleid (sinds februari 1978), die zich bezighoudt met de uitbouw en integratie van het GVO-onderwijs en - onderzoek aan de LH.

STUDIERICHTINGEN EN STUDIE-OPBOUW

Natuurlijk is de opleidingsmogelijkheid tot GVO'er niet toegankelijk voor studenten van alle studierichtingen. Het gaat namelijk om de volgende studierichtingen:

- Voeding, (zowel de natuurwetenschappelijke- als de sociaalwetenschappelijke differentiatie)
- Sociologie van de Westerse gebieden (het betreft hier de specialisatie F2, daarbij zijn Voorlichtingskunde en Gezondheidsleer belangrijke vakken)
- Huishoudwetenschappen (te weten de oriëntaties Verzorgingstechnologie resp. Voeding, Gezins sociologie, Economische Sociologie van de Verzorgingshuishouding).

Deze studierichtingen leveren namelijk zelf reeds een belangrijk deel van de voor GVO relevante kennis. Weliswaar is de aard daarvan verschillend

per studierichting. Zo ligt bij Voeding meer het accent op het medisch-biologische deel, bij Sociologie meer op de gedragswetenschappelijke aspecten en bij Huishoudwetenschappen is het accent afhankelijk van de gekozen specialisatie. Bij de studie-advisering (1) wordt daarmee rekening gehouden.

Wij kunnen de studie-opbouw grofweg indelen in de propaedeutische studie van 1 jaar, de kandidaatsstudie van twee (soms 2 jaar en 4 maanden) en de doctoraalfase van 2 jaar. In de kandidaatsfase wordt een aanzienlijk deel van het onderwijs door de eigen studierichting verzorgd. Voor studenten die zich op GVO willen richten bestaat in deze fase de mogelijkheid om Voorlichtingskunde en Gezondheidsleer als keuzevakken te kiezen, voorzover dat binnen hun richting geen verplichte vakken zijn. Deze vakgroepen drukken namelijk een belangrijk stempel op het GVO-onderwijs.

De doctoraalfase bestaat uit 6 maanden praktijktijd en 15 maanden studie. De student wordt geadviseerd om zijn praktijktijd op de GVO te richten. Men dient voorts meestal 3 maanden van de studie binnen de eigen studierichting te volgen. De resterende 12 maanden kunnen dan aan bijvakken besteed worden. Deze opzet is uniek en biedt de student de mogelijkheid om naar eigen-wens zijn vakkenpakket samen te stellen. In de vorige paragraaf is al gewezen op de "task-force" die aan de LH aanwezig is. De student heeft dus alle kans om zich in deze fase op voor de GVO relevante vakken te richten.

DE BASISFILOFOSIE VAN ONS GVO-ONDERWIJS

Veel GVO'ers in Nederland hebben een gedragswetenschappelijke opleiding genoten. In Wageningen menen we dat voor een goede vervulling van de meeste GVO-functies een combinatie van een gedragswetenschappelijke en een medisch-biologische opleiding wenselijk is.

Hiervoor leren de GVO'ers zowel op welke wijze voorlichting op dit gebied gegeven kan worden, als hoe de inhoud van de voorlichtingsboodschap gekozen kan worden.

We onderscheiden daarom twee blokken: het medisch-biologische- en het sociaal-wetenschappelijke blok.

Voor een functie in de GVO is het nodig dat men van beide blokken heeft

kennisgenomen. Bij het gezondheidskundig blok stellen we tot doel dat de student:

- voldoende kennis van het medisch-biologische taalgebruik heeft;
- de algemene denkwijze van het medisch-biologische milieu voldoende beheerst;
- de belangrijkste gezondheidsproblemen in relatie met gedrag leert kennen. Dat wil zeggen kennis neemt van de belangrijkste epidemieën van deze tijd, zoals chronische specifieke respiratoire aandoeningen (CARA), hart-en vaatziekten, verslaving aan psychotrope stoffen, carcinomen e.d.

Hierdoor is de GVO'er in staat om mee te beslissen over voorlichtingsdoelen die vanuit medisch-biologische optiek gewenst zijn. Epidemiologie is een zwaarwegend onderdeel van dit blok. De vakgroepen, die het onderwijs ten aanzien van het gezondheidskundige blok voornamelijk verzorgen zijn: Voeding en Gezondheidsleer.

Bij het sociaal-wetenschappelijke blok stellen we ons minimaal tot doel dat de student:

- voldoende kennis heeft van het sociaal-wetenschappelijk taalgebruik;
- de algemene denkwijze van de sociaal-wetenschappelijk milieu voldoende beheerst;
- voldoende kennis heeft van de relatie tussen sociaal-wetenschappelijke factoren en de voornaamste gezondheidsproblemen;
- voldoende kennis heeft van strategieën om - voor de gezondheid relevant - gedrag te beïnvloeden.

Het onderwijs ten aanzien van het sociaal-wetenschappelijke blok komt voornamelijk vanuit de vakgroepen: Voorlichtingskunde, Sociologie van de Westerse gebieden, Huishoudwetenschappen, Psychologie, Pedagogiek en Didaktiek, Bedrijfskunde en Marktkunde. Tijdens de behandeling van de beide blokken hebben we aangegeven dat we de minimale eisen hebben geformuleerd. Straks zal blijken dat tijdens de opleiding de eisen van één der blokken worden verzwaaard. Dat is afhankelijk van specialisatie die men binnen de GVO-opleiding kiest.

TYPEN GVO'ERS EN DE CONSEQUENTIES VOOR DE VAKKENPAKKET

We leiden op tot 5 typen GVO'ers. We zullen nu aangeven wat we onder die typen verstaan. Tevens geven we aan welk vakkenpakket we voor elk type adviseren. Die advisering zullen we beperken tot de doctoraalfase omdat dan gekozen moet worden voor een specialisatie. Meer gedetailleerde informatie vindt men in het rapport over ons GVO-onderwijs (1).

De algemene GVO -consulent

Deze GVO'er opereert vooral op regionaal en/of grootstedelijk niveau. Meestal werkt hij vanuit één der volgende organisaties: Provinciale - of grootstedelijke Kruisverenigingen, Nationaal Plan GVO (in de regionale projecten), Districts Gezondheidsdiensten of GG en GD's. Hij/zij zal inhoudelijk kennis dienen te verwerven van (de gezondheidskundige aspecten van) de voornaamste volksziekten. Deze persoon zal immers meewerken aan GVO-projecten die zich richten op verschillende thema's. Geadviseerd wordt minimaal 3 maanden uit het gezondheidskundig blok te kiezen. Het accent bij dit type GVO'er dient te liggen op het 'sociaal-wetenschappelijk' blok. Immers, opbouw en relatievorming, advisering en uitvoering van GVO-activiteiten vormen de voornaamste werkzaamheden van deze GVO'er. Uit deze opsomming blijkt reeds duidelijk dat vooral Voorlichtingskunde hier belangrijk is. Tevens is het noodzakelijk dat deze persoon in staat is om praktijkgericht sociaal-wetenschappelijk onderzoek uit te voeren. Aanbevolen wordt 9 maanden uit het sociaal-wetenschappelijk blok te kiezen, waarvan minimaal 6 maanden Voorlichtingskunde.

De gespecialiseerde GVO-consulent

Op nationaal niveau functioneren onder meer gespecialiseerde organisaties die zich voornamelijk bezighouden met voorlichting over gezondheidsproblemen via de massamedia en soms kadervorming. Binnen dergelijke organisaties lijkt plaats te zijn voor afgestudeerden die inhoudelijk deskundig zijn binnen een bepaald thema van GVO. Het betreft hier vooral deskundigheid ten aanzien van dat gedrag dat vanuit medisch oogpunt gewenst is. Deze deskundigheid is met name gewenst bij die thema's van GVO, waarbij de medisch-biologische component

complex is. Een duidelijk voorbeeld is de voorlichting over verantwoorde voeding. Organisaties waarbinnen zij kunnen opereren zijn bijvoorbeeld het Voorlichtingsburo voor de Voeding, de Nederlandse Hartstichting, het Astma-fonds. Deze variant lijkt met name geschikt voor studenten Voeding en studenten Huishoudwetenschappen, oriëntatie Verzorgingstechnologie resp. Voeding. Daarbij denken we in de eerste plaats aan voedingsvoorlichting. Omdat de medisch-biologische component hier complex is, wordt deze studenten aangeraden om minimaal 9 maanden uit het gezondheidskundige blok te kiezen. Daarnaast minimaal 3 maanden uit het sociaal-wetenschappelijke blok, waarvan 3 maanden Voorlichtingskunde. Daarnaast werken op landelijk niveau ook GVO'ers, bij wie het accent van hun werk meer ligt op de methodische dan op de inhoudelijke advisering. Zij zijn te vinden bij de Nationale Kruisverenigingen, het Hoogveld Instituut en binnenkort bij het Landelijk Informatie en Dokumentatiecentrum. Hier zal men medewerkers zoeken, die tijdens hun opleiding vooral aandacht hebben geschonken aan de sociaal-wetenschappelijke en in het bijzonder de voorlichtingskundige kant van de GVO.

De epidemiologische /medische-sociologische onderzoeker

Hier gaat het vooral om het onderzoek naar de rol van menselijk gedrag, zowel individueel als groepsgedrag, met betrekking tot het ontstaan van ziekten, het natuurlijk beloop van ziekte, het genezingsproces en het behoud van gezondheid. Daarbij dient aandacht te worden geschonken aan determinanten van verandering van dit gedrag. Op basis van dit type onderzoek kunnen vanuit de medische invalshoek doelen/prioriteiten worden gesteld voor GVO-campagnes op regionaal- en nationaal niveau.

Deze variant lijkt het meest geschikt voor studenten Voeding en Sociologie. Voor voedingsstudenten gaat het voorstel in de volgende richting: minimaal 9 maanden uit het gezondheidskundige blok, waarvan minimaal 3 maanden Epidemiologie. Daarnaast minimaal 3 maanden uit het sociaal-wetenschappelijke blok, waarvan 3 maanden Voorlichtingskunde.

Voor studenten Sociologie: minimaal 3 maanden uit het gezondheidskundige blok, waarvan 3 maanden te besteden aan Epidemiologie en daarnaast 9 maanden aan het sociaal-wetenschappelijke blok waarvan 6 maanden aan 'Sociology in Medicine' en 3 maanden aan Voorlichtingskunde. 'Sociology in Medicine' behoeft waarschijnlijk enige uitleg.

Het is gebruikelijk binnen de medische sociologie twee vertakkingen te onderscheiden:

- de sociologie in de geneeskunde, die tracht een bijdrage te leveren tot het verklaren van ziekte en ziektegedrag
- de sociologie van de geneeskunde, die de gezondheidszorg als een sociaal systeem bestudeert, dat in onze samenleving bestaat naast andere systemen zoals de kunst, de wetenschap etc.

Voor de GVO wordt in de eerste plaats aan sociologie in de geneeskunde als ondersteuning gedacht. Helaas kan men tot nu toe 'sociologie in de geneeskunde' slechts aan andere universiteiten volgen. Op dit moment wordt studenten dan ook aangeraden dit vak in Nijmegen te volgen.

De gezondheidsvoorlichtingskundige onderzoeker

Deze onderzoeker moet kennis verschaffen, waardoor betere besluiten ten aanzien van de organisatie en uitvoering van gezondheidsvoorlichting kunnen worden genomen. We noemen dit decisiegericht onderzoek. Dit onderzoek zal zich ons inziens richten op het verzamelen van kennis ten behoeve van een goede uitvoering van concrete voorlichtingscampagnes, ten behoeve van een optimaal management van de voorlichtingsorganisaties en ten behoeve van beleidsvorming in breder perspectief. Van deze persoon wordt een gedegen sociaal-wetenschappelijke opleiding vereist. Aangeraden wordt minimaal 9 maanden uit het sociaal-wetenschappelijke blok te kiezen, waarvan 3 maanden te besteden aan Methodiek van het sociaal-wetenschappelijke onderzoek en tevens minimaal 6 maanden Voorlichtingskunde. Ook deze persoon zal kennis moeten hebben van het gezondheidkundig blok. Aangeraden wordt 3 maanden uit dit blok te kiezen.

De GVO-docent

Bij de verschillende opleidingen voor diëtisten en mondhygiënist, bij de hogere beroepsopleidingen voor zowel de toegepaste Huishoudwetenschappen als voor verpleegkundigen, bij diverse lerarenopleidingen (o.a. gezondheidkunde) en wellicht ook binnen andere opleidingen wordt reeds aandacht besteed aan GVO. Het valt te verwachten, dat ook aan andere opleidingen dit onderwijs gegeven zal worden. Zo is het waarschijnlijk dat door de introductie van GVO in het basisonderwijs

(wettelijk geregeld) GVO-docenten nodig zullen zijn voor Pedagogische Academies (P.A. 's). Het is dan ook waarschijnlijk dat er in de toekomst meer behoefte ontstaat aan dit type GVO' er. Op dit moment is er over een 1e graads bevoegdheid om GVO-onderwijs te geven wettelijk nog niets geregeld. Een wettelijk besluit hierover moet nog uitwijzen of dit type GVO' er voor de Landbouwhogeschool een blijvertje is.

De GVO-docent zal zijn didactische aantekening kunnen verkrijgen bij de vakgroep Pedagogiek en Didactiek. De studiebelasting hiervoor bedraagt op dit moment ca. 400 studie-belasting-uren (sbu) en kan niet opgevoerd worden als studiebelasting binnen het doctoraalprogramma. Men dient dit dus naast c.q. na de doctoraalfase te doen.

Samenwerking tussen voorlichtingskunde en gezondheidsleer

De opleiding kan grofweg worden ingedeeld in het medisch-biologische en sociaal-wetenschappelijke blok. We moeten echter voorkomen dat beide blokken op zichzelf staan. Voor de besluitvorming binnen de GVO is het immers van wezenlijk belang dat de inzichten uit beide blokken geïntegreerd worden. Daarom vindt er overleg plaats tussen docenten uit beide blokken (bijvoorbeeld de afstemming op elkaar van de werkcolleges epidemiologie en strategieën van gezondheidsvoorlichting). Voorts doet een aanzienlijk aantal studenten onderzoek waarin beide blokken geïntegreerd worden. De begeleiding van dat onderzoek gebeurt dan meestal vanuit Voorlichtingskunde en Gezondheidsleer.

Tot slot

Voor alle duidelijkheid zij gesteld dat we op dit moment geen aparte afstudeerrichting GVO kennen. Men studeert af als voedingskundige, sociologie of huishoudkundige. Uit de keuze van de vakkenpakketten moet dan ook blijken of men zich daadwerkelijk in de GVO heeft gespecialiseerd.

DE STUDIE IN DE VOORLICHTINGSKUNDE

Onze GVO-studenten volgen - alleen al - in de doctoraalfase 3 tot 9 maanden Voorlichtingskunde. Daarvan besteden de meesten 6 maanden aan dit vak. Een belangrijk bijvak dus. Vandaar dat we enige aandacht aan dit vak zullen schenken.

Langs twee wegen kunnen we informatie krijgen over het onderwijs in de

Voorlichtingskunde aan de Landbouwhogeschool. Allereerst door te kijken naar de toepassingsgebieden die binnen de vakgroep onderscheiden worden. We zullen er enkele noemen: gezondheidsvoorlichting, huishoudelijke- en consumentenvoorlichting, milieuvoorlichting, landbouwvoorlichting en voorlichting in niet-westerse gebieden (meestal gericht op landbouw of voeding). Voor twee van deze toepassingsgebieden hebben we aparte onderwijselementen: het werkcollege "voorlichting in ontwikkelingslanden". Omdat onze onderwijselementen duidelijk inspelen op de interesses van de studenten, kunnen zij ook in andere colleges en praktika aandacht schenken aan een bepaald toepassingsgebied. Zo wordt meestal tijdens een werkcollege - in overleg met de deelnemers - een aantal thema's behandeld. Binnen de praktika bestaat meestal de mogelijkheid om een bepaalde opdracht op een toepassingsgebied te richten. Bovendien kan men ook in een literatuurstudie, werkstuk of skriptie speciaal de aandacht richten op een bepaald toepassingsgebied. De specialisatie gezondheidsvoorlichting is overigens de grootste.

Jaarlijks trekt zij gemiddeld ca. 20 studenten. Tot zover de verkenning van Voorlichtingskunde door de verschillende toepassingsgebieden te behandelen.

Een andere invalshoek leidt ons naar de kennisgebieden van Voorlichtingskunde (ook wel de vakgerichte aspecten genoemd). Dit komt o.a. tot uiting in de volgende onderwijselementen:

- Werkcollege "massacommunicatie" } voorlichting met behulp
- Practicum "schriftelijke voorlichting" } van massacommunicatie
- Werkcollege "organisatie van voorlichtingsdiensten"
- Werkcollege "veranderingsstrategieën"
- Practicum "gespreksvoering in de voorlichting" } voorlichting via
- Werkcollege "interpersoonlijke communicatie" } interpersoonlijke
- Practicum "opleiding tot co-trainer in } communicatie
- de gespreksvoering"
- Practicum "voorlichtingsconferenties"
- Werkcollege "voorlichtingskundig onderzoek"
- Practicum "kennisoverdracht"
- Practicum "opstellen van een voorlichtingsprogramma".

Aan het voorgaande willen we toevoegen dat het college "Inleiding tot de Voorlichtingskunde" zowel naar toepassingsgebied als naar kennisgebied, een oriëntatie verschaft op de Voorlichtingskunde (2). De voorlichtingskunde richt zich op de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beïnvloedingsstrategieën die tot doel hebben om kennis en/of houding en/of gedrag te veranderen. Daarin betreft ze ook de voorwaarden waaronder dit het best kan gebeuren (b.v. de organisatorische aspecten van voorlichtingsdiensten). Uit het voorgaande moge reeds duidelijk geworden zijn, dat we niet menen dat de voorlichtingskundige inzichten zonder meer kunnen worden overgeplant naar een bepaald toepassingsgebied. Dit blijkt o.a. uit het aparte college "strategieën van gezondheidsvoorlichting". Bij de vakgroep kan men tot slot meer informatie aanvragen over het onderwijs dat gegeven wordt (3).

GVO ONDERZOEK

Hieronder volgt een keuze uit verschillende onderzoeken over GVO, die de laatste jaren binnen de LH geproduceerd zijn. We hopen dat dit het beeld van de GVO aan de LH verder verduidelijkt (4).

- Westmaas-Jes, M.M., Naar strategieën van voedingsvoorlichting. Een evaluatie- en literatuuronderzoek. Wageningen, H.Veenman en Zn B.V., 1977 (promotie-onderzoek).

Hierin vindt men een verslag van een veldexperimenteel onderzoek waarin twee methoden van voedingsvoorlichting met elkaar vergeleken worden.

- Blokker, K.J., Het probleem overgewicht; een flinke portie werk. Wageningen, Landbouwhogeschool, Vakgroep Voorlichtingskunde, 1979. Verslag van de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van een wijkgerichte strategie van voedingsvoorlichting.

- Kortbeek, S., Handleiding voor het begeleiden van vermageringsgroepen op basis van zelf-kontrole programma. "Gewoonte; dat monster dat alle redelijkheid verslindt" (Shakespeare). Doctoraalscriptie, Vakgroep Voorlichtingskunde, november 1977.
Een handleiding voor begeleidsters van afslankcursussen (gebaseerd op de zelfcontrole methode).

- Blom, M. en T. Snijder, Kleutercursussen in Limburg; een onderzoek naar de gezondheidsvoorlichting en -opvoeding aan ouders van kinderen in de leeftijd van 1½ tot 6 jaar in Limburg. Doctoraalscriptie Vakgroep en Gezondheidsleer en Voorlichtingskunde, mei 1978. Een evaluatieonderzoek onder voornamelijk ouders van jonge kinderen die deel hebben genomen aan een kleutercursus.

- Leufkens, B., Beïnvloeding van geneesmiddelengebruik door middel van voorlichting. Doctoraalscriptie, Vakgroep Voorlichtingskunde, september 1978. Een literatuur- en empirisch vooronderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van medicijnvoorlichting.

- Manche, A. en E. Rasmussen-Conrad, Pretest van een vragenlijst voor voedingsvoorlichting. Doctoraalscriptie Vakgroepen Gezondheidsleer en Voorlichtingskunde i.s.m. GGenGD-afdeling GVO te Rotterdam, januari 1979. Een onderzoek gericht op de ontwikkeling van een vragenlijst voor de evaluatie van voedingsvoorlichting bij moeders van jonge kinderen met een lage sociaal-economische status.

- L. van Kasteren-Havenaar, Kruisvereniging en GVO, een onderzoek naar taak en plaats van een functionaris voor gezondheidsvoorlichting en opvoeding in de Kruisvereniging. Doctoraalscriptie Vakgroepen Voorlichtingskunde en Industriële Bedrijfskunde, april 1979. De auteur komt op grond van onderzoek (gebaseerd op nota's, jaarverslagen, literatuur en informanten interviews) tot een aanbeveling voor taak en plaats van een GVO-er bij een provinciale kruisvereniging. Daarbij hanteert zij twee modellen die richtinggevend zijn voor de activiteiten van zo'n GVO-consulent: het interne- en het grensoverschrijdende model.

- Cankrien, C. en P. Glasbergen, Onderzoek naar de verspreiding, het gebruik en de waardering van het door het Buro Voorlichting Gezondheidszorg Buitenlanders ontwikkeld voorlichtingsmateriaal. Doctoraalscriptie vakgroepen Voorlichtingskunde en Humane Voeding, voorjaar 1980.
 Het onderzoek valt uiteen in twee delen:
 - wie worden bereikt met de "kommunikatieklapper"?
 - hoe gebruiken en evalueren diëtisten en verloskundigen het voor hen bestemde voorlichtingsmateriaal?

- Blom, M. en M. van Houten, GVO bij (D) GGD-en.
Doctoraalscriptie Gezondheidsleer en Voorlichtingskunde, mei 1980.
Dit rapport bevat het verslag van een onderzoek gericht op de inventarisatie van mogelijkheden en voorwaarden voor instellingsgebonden GVO. Daarbij is speciaal aandacht geschonken aan de mogelijkheid om GVO in te bouwen in de werkzaamheden van GG en GD-medewerkers. Beide onderzoekers hebben tot slot een deel van hun onderzoek gericht op de verkenning van mogelijkheden tot GVO bij de GG en GD te Enschede.

- Baars, F., Kommunikatieonderzoek in de praktijk. Doctoraalscriptie Vakgroep Voorlichtingskunde, juni 1980.
Onderzoek gericht op de ontwikkeling van een informatieblad. Doel is geweest om op deze wijze de communicatie binnen en buiten een provinciale kruisvereniging te verbeteren.

Literatuur

- (1) GVO-onderwijs aan de LH, Wageningen, Landbouwhogeschool, september 1980.
- (2) Daarbij wordt als leerboek gebruikt: Ban, A.W. van den, Inleiding tot de Voorlichtingskunde, Boom, Meppel, 5e herziene druk, 1980.
- (3) Informatie over de studie in Voorlichtingskunde aan de Landbouwhogeschool, 1980-1981.
LH - Vakgroep Voorlichtingskunde
Hollandseweg 1
6706 KN Wageningen
tel. 08370-84310.
- (4) Meer informatie over GVO-onderzoek kan men vooral vinden in:
-de lijst van publikaties van de vakgroep Voorlichtingskunde
-de lijst van publikaties van de vakgroep Gezondheidsleer.